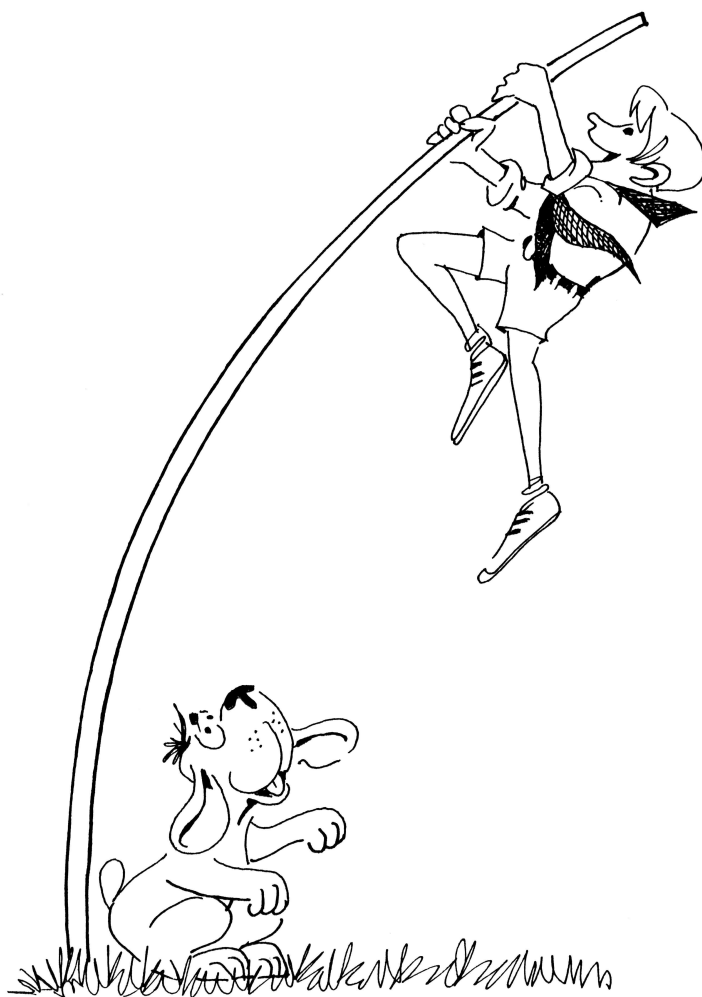

Pionýr

Kvalifikace instruktora Pionýra

studijní text k přípravě na kvalifikaci

POZNÁNÍ
„Pionýr je pracovitý, učí se.“

jeden z ideálů Pionýra

Kvalifikace instruktora Pionýra

studijní text k přípravě na kvalifikaci

Pionýr

je objevitel nových cest, směrů a hlasatel pokrokových myšlenek;

značí ideu hledání, touhy po poznání;

zkráceně vystihuje zásadu být moderní, průkopnický.

Naše sdružení chce svojí prací plně dostát významu tohoto pojmu.

Pionýr

KVALIFIKACE INSTRUKTORA PIONÝRA

studijní text pro vzdělávání - KIP, VDK-"B"

s. 4

Úvod

Rozhodl - rozhodla ses, že se staneš instruktorem Pionýra.

Co Tě vedlo k takovému rozhodnutí?

Líbilo se ti v Tvém pionýrském oddíle, ve skupině? Chceš předat mladším kamarádům to, cos sám získal nebo získala od starších a zkušenějších? Vidíš kolem sebe, že mladší vrstevníci potřebují Tvou pomoc? Jsi rád nebo ráda mezi lidmi, kteří mají smysl pro legraci i pro vážné dílo, dovedou zpívat u táborových ohňů stejně tak, jako jít v čele oddílu do pustého a temného lesa, dovedou se bezstarostně bavit stejně tak, jako umějí popadnout sekeru krumpáč a ukázat, že jejich svaly nezakrněly? Víš, že bude třeba, abys věnoval nebo věnovala značnou část svého volného času této ne vždy pochopené a hodnocené práci?

Odpovídáš-li ano, pak určitě najdeš brzy místo ve velké rodině vedoucích, instruktorů, přátel a pomocníků našich nejmladších.

Máš-li ke svému rozhodnutí jiné důvody – jde-li Ti jen o „výhody“, funkce – odlož raději hned tuhle knížku a věnuj se něčemu jinému. Obejdeme se bez Tebe a alespoň ušetříš nám i sobě čas, starosti a problémy..

Být pionýrským instruktorem a později také vedoucím, není jenom funkce v nějaké organizaci, je to poslání, k jehož naplnění je třeba čistého srdce a pevné vůle, statečnosti, odvahy i vytrvalosti.

Děti, s nimiž máš pracovat, totiž nelze šidit, nelze je obelhávat – vždyť ani Ty nesnášíš od jiných podvádění, klam či nabubřelá slova.

Myslíš-li své odhodlání upřímně, bude se Ti dříve nebo později Tvá práce s pionýry dařit, najdeš v ní radost a uspokojení, tak jako tisíce před Tebou, zůstaneš dlouhá léta mladší, možná i schopnější a připravenější na mnohé životní problémy, než mnozí tví dnešní vrstevníci, kteří se Ti dnes možná nechápavě usmívají.

Vytrváš-li, stane se z Tebe jednoho dne zkušený vedoucí, budeš spoluutvářet v duchu ideálů Pionýra budoucí občany České republiky – zjistíš, že rostou, nabývají vědomostí a zkušeností a že Ty rosteš s nimi. Budeš mít na starosti – jak děti vést, aby s tebou poznávaly a zažily krásné a šťastné chvíle, aby pak dlouho vzpomínaly na dobrodružství z výletů a táborů, vítězství z olympiád a soutěží, aby se jednoho dne stali skutečnými pionýry – průkopníky všeho spravedlivého, dobrého a pokrokového, co je obsaženo v ideálech, výchovném zaměření a konečných cílech jednoho z dětských hnutí světa – Pionýra.

Dokážeš-li splnit své odhodlání, budou na Tebe jednou pionýři vzpomínat, budou o Tobě vyprávět stejně tak, jako Ty vzpomínáš a vyprávíš o těch, kteří pro Tebe něco znamenali – a co většího může být, než to, vstoupí-li život jednoho člověka tím nejlepším, co v něm je, do života desítek dalších ...

Tato knížka Ti má pomoc v prvních krocích. Má tě připravit ke složení kvalifikace instruktora Pionýra – tedy k tomu, abys prokázal znalosti, bez nichž by se Tvé odhodlání být platným spolutvůrcem osudů a života našich dětí minulo cílem a úspěchem.

Věříme, že v ní najdeš vše, co budeš potřebovat – a nejenom k jedné zkoušce, ale především ke své práci s pionýry.

Pionýr

KVALIFIKACE INSTRUKTORA PIONÝRA

studijní text pro vzdělávání - KIP, VDK-"B"

s.....6

1. Program Pionýra a činnost sdružení

1.1. Program Pionýra

Program Pionýra je oficiální dokument. Někdo ho může vnímat jako spíše úřední text, zdánlivě odtazižený od skutečného života. Představme si však místo všeobecných slůvek a vět toto:

- využití her a podpora přirozené a zdravé soutěživosti;
- nabídku společných prožitků;
- osobní příklad, vzájemné přátelské vztahy a vážnost;
- možnost spolurozhodování a ocenění;
- vzájemnou podporu (až týmovou spolupráci);
- přiměřenou tělesnou námahu - rozvoj fyzické aktivity;
- využívání přírodního prostředí a prvků romantiky;
- užívání jednotících prvků Pionýra.

Ještě stále to zní příliš školometsky?

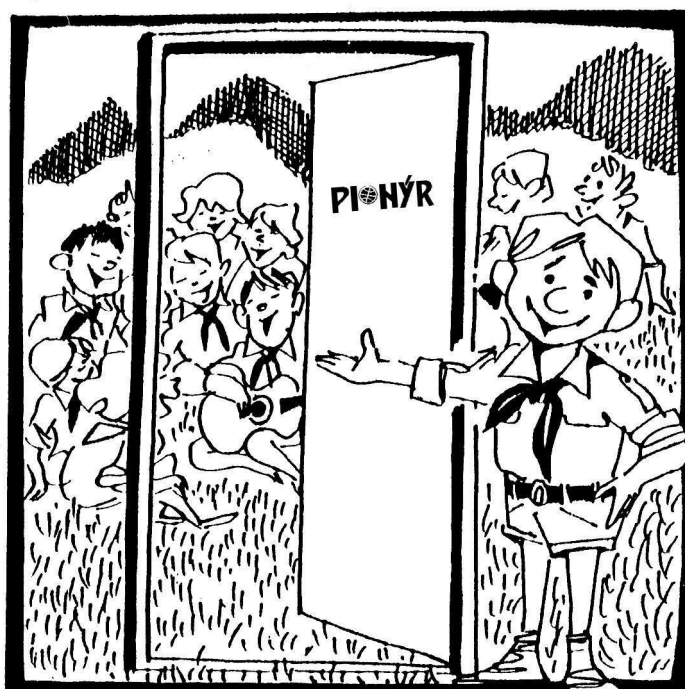
Tak ještě jinak:

Chceme poznávat dosud nepoznané, společně prožívat dobrodružství i v tzv. všedním životě, přitom nečekat až vše jen spadne do klína. Spolupracovat s vrstevníky, nebát se těžkostí a problémů, snažit se je překonávat čestně, hrdě se hlásit ke svým úkolům i průšvihům, nemít své slovo za cár papíru ... - to vše je náš program.

I když on zase ten oficiální - pro někoho snad až odměřený - tón také k úřední listině patří, protože trochu i musí – pionýrská družina, klub či oddíl totiž nejsou volnomyšlenkářskou partičkou až tlupou, kde sice platí jakési vnitřní normy, ale jinak spíše zákony ulice.

A instruktor už také není „pouhý“ člen kolektivu, trochu starší dítě, ale významný spoluorganizátor, a tudíž i spoluodpovědný člověk – ne jen za sebe, ale za svěřené děti a jejich zdravý vývoj. Také už ví z Minima Pionýra: **Program Pionýra je především rámcem, prostředkem pro činnost v oddíle či ve skupině. Může být návodem k jednání, rozmyšlení, k překonávání překážek či obtíží, podnětem k dění a osobnímu i společnému rozhodování.** Jde o dokument k praktickému užívání.

Program Pionýra je dokument, který detailněji popisuje vymezení a účel sdružení. Je odrazem řady východisek, principů i historických kořenů. I když může na první pohled působit formálně, má na život v organizaci zásadní vliv. K jeho vysvětlení bude důležité seznámit se s jeho východisky. Proto se nyní budeme věnovat hledání kořenů naší organizace, abychom byli schopni pochopit jednotlivé pojmy, zásady i souvislosti.

1.1.1. Pojem Pionýr

PODSTATA

Slovo „*pionýr*“ pochází z francouzštiny a je naplněno překrásným obsahem být v něčem první, snažit se poznávat nepoznané, nebát se těžkostí nebo je čestně překonávat, pomáhat druhým, hlásit se ke svým úkolům i k něčemu navíc.

OBSAH

Slovo „*pionýr*“ postupně nabývalo různých významů. To se promítalo ve slovnících, kde je možné nalézt konkrétní příklady významových posunů. Základní však zůstávají (mění se jen jejich pořadí). Dnes se za nejtypičtější významy označují:

1. první osadník v neobydlené krajině, přeneseně průkopník nějakého nového směru, hlasatel nových myšlenek, člověk hledající nové cesty apod.;
2. člen někdejší Pionýrské organizace SSM (1949-1969 ČSM) a obdobných organizací v dřívějších socialistických zemích, jež v roce 1990 výrazně změnila zaměření své práce a zjednodušila název: Pionýr;
3. člen současné demokratické, samostatné, skutečně nezávislé a dobrovolné organizace dětí, mládeže a dospělých nazývajících se Pionýr, jedné z mnohých, v níž její členové uspokojují své zájmy a potřeby, zdokonalují své dovednosti a vědomosti a pomáhají sobě i jiným...¹⁾;
4. vojensky zastaralé zákopník, sapér, příslušník ženijního vojska²⁾.

UŽITÍ

Slovo „*pionýr*“ nijak nestojí na okraji zájmu, patří mezi slova běžně užívaná.

V literatuře se objevuje jak v beletrii: hodně známý je například román americké autorky Margaret Mitchellové (poprvé vyšlo 1936) „Jih proti Severu“ – což je proslulý příběh Scarlet O'Harové, či v dílech dokumentárních, příkladně v publikaci Jaroslava Baly (vyšlo v roce 1945) „V boji od začátku až do konce“ – popisující osudy našich letců za 2. světové války.

Užívají ho i jiné organizace, například „The girls life brigade“, což byla uniformovaná organizace vzniklá v roce 1901, označující názvem „*pioneers*“ své členy starší 16ti let. Nebo Woodcraft Folk³⁾, která tak označuje věkovou kategorii členů 11 – 15 let.

Název „*pionýr*“, přesně „*Pioneer*“ nese i jeden z kosmických programů USA, představující vysílání sond k různým vesmírným tělesům. Zahájen byl roku 1958, kdy sondy létaly především k Měsíci, „*Pioneer 10*“ letěla jako první k Jupiteru (1973) a „*Pioneer 11*“ zaznamenala jako první průlet kolem Saturnu (1979).

PŘÍKLADY

Na začátku tohoto století uváděl vynikající ruský spisovatel Maxim Gorkij tyto příklady: „Pionýry byli nazýváni lidé, kteří osídlovali nové, právě objevené země. Pionýry nazývají mnohé znamenité pracovníky věd...“

Dnešní „*pionýři*“ mají tak skvělé předchůdce, jako byl bájný **Prométheus**, který nehledíc na své utrpení - zasloužil se o pokrok. Za pionýra můžeme považovat **pravěkého člověka**, který první překonal strach z ohně a naučil se ho užívat, stejně jako toho, který si první ostrým kamenem zašpičatil nalezenou hůl a vyrobil z ní první primitivní nástroj, byli jím i ti, kteří prvně začali obdělávat půdu a sít zrní. Pionýrem můžeme nazývat **Kryštofa Kolumba**, **Mikuláše Koperníka** či **Galilea Galileiho**, kteří se snažili dokázat, že co není poznané, se může poznat: tedy vynikající vědci = průkopníci nových oborů. Mezi ně se staví i **Prokop Diviš**, který na svůj pokrok doplatil potrestáním či **Jaroslav Heyrovský**, objevitel unikátní polarografie a první Čech, kterému byla udělena Nobelova cena. Můžeme tak nazvat českého sedláka a kováře, **bratrance Veverkovy**, vynálezce pluhu, **Jamese Watta**, vynálezce parního

¹ doslovná citace z publikace „Slovník cizích slov“, Klimeš, L., Prof.,PhDr.,CSc., vydalo SPN v Praze 1994, 5., přepracované a doplněné vydání

² odtud i „pionýrská“ písnička: „Pionýři, pionýři, malované děti...“

³ naše partnerská organizace z Velké Británie

stroje, **Josefa Božka**, který první sestrojil vůz poháněný parou, **Josefa Ressela**, vynálezce lodního šroubu... Kolik hrdinství a novátorských přístupů museli prokázat lékaři a vědci, bojující s nemocemi a mikroby – **Ludvík Pasteur** či **Koch** nebo objevitelé rádia **manželé Curieovi**, „*pionýři vesmíru*“ – tak se říkalo **Jurij Alexejevič Gagarinovi**, který jako první člověk vstoupil do vesmíru, či **Neilu Armstrongovi** a **Edvinu Aldrinovi**, kteří jako první pozemšťané stanuli na povrchu jiného vesmírného tělesa, Měsíce. Je snad špatným příkladem mládeži **Roald Amundsen** - muž, který jako první dokázal stanout na obou pólech planety, a který se směle vrhl vstříc nebezpečí při záchraně svého druha Umberta Nobileho⁴⁾, aby sám, při snaze pomoci mu, zahynul... Či **Edmund Hillary** a **Norgay Tenzing** - první pokořitelé nebetyčné Ču-mu-lang-my, nebo **Bob Beamon**, člověk, který ve skoku do dálky jako první překonal hranici 8 metrů? Všichni to byli lidé, kteří překonávali sami sebe i dosud uznávané hranice možností.

PŘEKLADY

JAZYK	SLOVO	JAZYK	SLOVO
francouzsky	PIONNIER	slovensky	PIONIER
anglicky	the PIONEER	Rusky	ПИОНЕР
německy	der PIONIER	Italsky	PIONIER
španělsky	el PIONERO	Polsky	PIONIER

KDE SE VZALO

O jménu našeho sdružení „*PIONÝR*“ se rozhodlo na Mimořádné celostátní konferenci pionýrských pracovníků, která se konala v lednu 1990 v Brně⁵⁾. Od té doby se čas od času znovu objeví tato otázka (zejména v návaznosti na historii), ale opakované diskuse, včetně vnitřního referenda pionýrských skupin⁶⁾, toto rozhodnutí potvrdily. III. výroční zasedání České rady Pionýra⁷⁾ učinilo z názvu základní a jediný povinný jednotící prvek našeho sdružení.

NAŠE DEFINICE

Pohled sdružení „*PIONÝR*“ na výklad pojmu uvádí „PROGRAM PIONÝRA“⁸⁾:

„Pionýr vyjadřuje myšlenku moderního; průkopnického; ideu hledání; touhy po poznání. Pojmenování pionýr označuje i v mezinárodním pojetí člověka - objevitele nových cest, směrů a hlasatele pokrokových myšlenek.“

⁴ mimochodem s výpravou generála U. Nobileho (1928) pokořil Severní pól i Čech František Běhounek, fyzik a později spisovatel, (expedice konaná vzducholodí *ITALIA* ztroskotala, část jejích účastníků byla zachráněna, ale zbytek zahynul a s nimi i několik zachránců, mezi nimi i R. Amundsen)

⁵ rozhodlo 414 delegátů (z celé tehdejší ČSSR), vybíralo se z řady jiných návrhů, např.: Děti pravdy, Československý pionýr, Lvíčata, Organizace československých dětí, Pionýři pravdy, Práčata, Průkopníci, Svaz československých pionýrů, Svaz odvážných, Zelený průkopník

⁶ z roku 1992

⁷ konané v 21. – 23. 3. v roce 1998 v Mladé Boleslavi za účasti 279 delegátů z celé ČR

⁸ viz dokument „Program Pionýra“, oddíl IV. Sedmero jednotících prvků sdružení Pionýr, odstavec 1. Název sdružení

1.1.2. Východiska, zásady

ORGANIZACE A PROČ SE VYTVÁŘÍ ? (obecně)

Co to je organizace?

Jde o sdružení osob nebo institucí se společným programem či cílem, neboli účelové spojení lidí v pevném kolektivu, který se řídí určitými pravidly a sleduje společný cíl.

Řeceno ne tak stroze: jde o seskupení lidí, kteří mají podobné pohledy na svět kolem sebe, směřují ke společně stanoveným cílům (Program Pionýra, viz dále), spojí se do určitého uspořádaného celku (vytvoří pionýrskou skupinu a zároveň se zapojí do krajské, resp. republikové organizace), pracují obdobnými postupy a způsoby (prostředky, formy a metody = hra, soutěž, výlet, tábor ap.)...

Proč se vytváří?

Pro zdůvodnění je třeba daleko zpět ...

Proč se zvířata shlukují do stád, proč ptáci vytvářejí hejna, proč se naši dávní předci sdružili do tlup? Protože společně se jim daří snáz překonávat nástrahy, schopný jedinec může vyniknout, ale zároveň je možné i vyrovnat slabiny jedněch uměním druhých! Schopné jedince potřebuje každý kolektiv, tým, parta, ale kde by na druhé straně člověk své schopnosti prokazoval, kdyby nebyl obklopen jinými lidmi, k čemu by mu vlastně byly?

V tom je asi základní princip, proč lidé vytvářejí různá - více či méně vázaná - společenství, sdružení. Uvědomují si, že jedinec sice může dokázat mnohé, ale spojení jedinců může napomoci dosáhnout stanovených záměrů snáze, rychleji, s lepším výsledkem.

Teď by se asi hodilo uvést několik citátů význačných osobností na doložení výše uvedené myšlenky... Ale ty by postihly jen „onu sdružovací“ část celého problému. A zde je ještě druhá strana této mince - kterou musíme též zdůraznit !

Někdo považuje za výhodu samostatný postup jednotlivce v tom, že se nemusí skoro na nic ohlížet, že je sám svým pánem. „Sdružení se“ do jakéhokoliv celku totiž s sebou přináší pro jedince i jistá omezení, kdy se musí respektovat společné zásady, pravidla... Bez tohoto respektování, tedy i jisté dávky přizpůsobení se a tolerance každého člena sdružení, bez jeho práce na sobě samém, by organizace pozbývala svého smyslu - proto jde o nutný předpoklad k dobrému chodu. To je rub a líc organizování.

Shrnutí...

Existuje občanské sdružení, protože my, jeho členové, se shodujeme v obecných cílech, používáme obdobné metody a formy práce, uvědomujeme si, že sdružit se, organizovat se - SPOLUPRACOVAT, je to pro nás všechny účelné a výhodné.

ZÁSADY

Máme-li sdružení, musíme mít i principy, na kterých se členové sdružení shodli, jakých si vážít, které prosazují.

Pionýr je sdružení dětí, mládeže a dospělých

To znamená, že členem může být jak dítě (do 18 let – podle Úmluvy o právech dítěte), tak mládež (do 26 let – všeobecně přijímaná hranice) i dospělý člověk. Především jsme však sdružení dětí a mládeže. To se ve Statutu projeví tím, že např. k tomu, aby mohla existovat pionýrská skupina, musí mít určitý počet dětí.

Solidární, solidarita

Pomáhat jiným lidem, soucítit s nimi, být ochoten se podělit s druhými. I tak by se dalo vysvětlit slovo solidarita. Dle slovníku je solidaritou porozumění pro jednotlivce nebo celek, vědomí příslušnosti k jistému celku, soudržnost, pospolitost, vzájemná podpora.

Na solidaritě je třeba založena i sociální politika státu – České republiky. Spočívá vlastně v tom, že lidé, kteří pracují, odvádějí sociální pojištění ze svého platu do obecného fondu, ze kterého pak čerpají lidé, kteří práci nemají a berou podporu v nezaměstnanosti.

Solidární pomoc je pomocí nezištnou, kdy neočekáváme, že se nám člověk zpětně nějak odvděčí. Solidarita se projevuje především tehdy, postihnou-li někoho katastrofa, pohroma, životní tragédie. Dobrým příkladem solidárního chování byly u nás povodně (1997, 2002), kdy mnoho lidí, i když se jim tato situace netýkala, přijeli a pomohli. Ale stejně významný projev solidarity je pomoc sociálně slabšímu kamarádovi z oddílu, aby s námi mohl jet na tábor.

Solidarita je formou nezištné pomoci a podpory a právě pomáhat ostatním je přece lidské.

Charitativní, charita

Ve vzdálené minulosti měla charita podobu misijní činnosti apoštolů. Chudí, nemocní, staří lidé žili především z milodarů bohatších vrstev. Byli pro ně zakládány chudobince, starobince, „domy boží“ pro nemocné, vývařovny, noclehárny atd.

Lidé handicapovaní, nemocní, staří aj. nemohou být ponecháni na pospas osudu a musí se o ně někdo postarat. Náš stát se z části stará o staré lidi, o nemocné, ale o řadu jiných se musí postarat neziskové, charitativní organizace.

Charitativní činnost nesly vždy na bedrech nestátní organizace, nadace, fondy atd. Tyto organizace a instituce získávají peníze od soukromých osob, od státu formou grantu, medií, od firem, Evropské unie. Lidé věnují peníze dobročinným institucím, protože chtějí pomoci těm, kteří to potřebují. Charitou nemusí být jen peněžní dary, ale i zdarma poskytnutá služba, pomoc, poskytnutí hmotných prostředků (ubytování, oblečení, jídla, stravenky).

Občan, občanství

Občan je člen obce, určitého společenství. Je obyvatelem určitého státu. Stává se jím narozením, pokud jsou jeho rodiče občany ČR nebo pokud se narodí na území ČR a splní všechny podmínky pro získání občanství, protože stát (zákony) určuje, kdo je občanem naší země a kdo ne. A také, kdo státní příslušnost získá (občanství), to znamená, že občanem ČR může být i cizinec. Občané – obyvatelé jsou jedním z charakteristických znaků státu. Občané musí respektovat a chovat se podle zákonů dané země. Na druhou stranu stát poskytuje občanům ochranu – bezpečnost a také jim poskytuje jisté výhody - stará se o zdraví svých obyvatel, o jejich vzdělání.

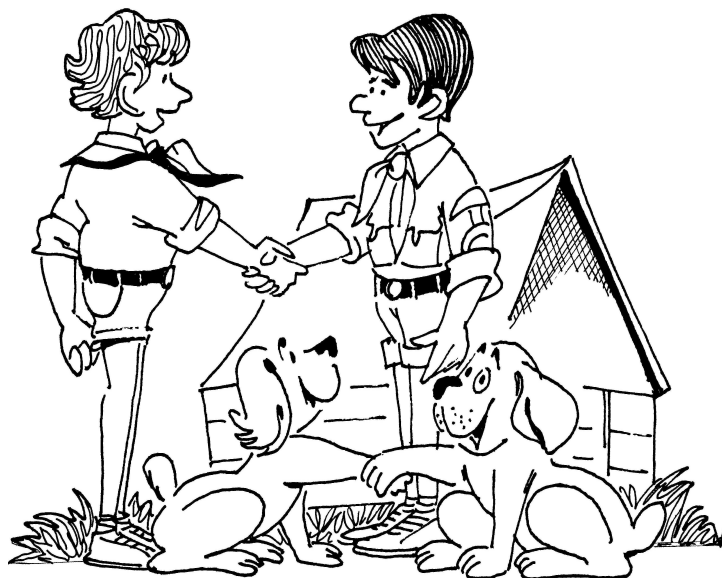
Občanství souvisí se státní příslušností. Dokladem občanství je občanský průkaz, cestovní průkaz (pas) a osvědčení o státním občanství ČR. Občan ČR nemůže být zbaven českého občanství z vůle státu, ale na svou vlastní žádost, pokud má již občanství jiné země.

Jsmo také součástí Evropské unie. V Maastrichtské smlouvě se mluví o tzv. Evropském občanství, které má ovšem jiné pojetí než občanství jako státní příslušnost. Souvisí spíše se svobodami a právy, které člověku náleží jako členu EU, a které doplňuje občanství členského státu. Se vstupem do EU bychom proto neměli zapomínat na to, že jsme Češi.

Laicita

V Programu Pionýra se také přímo hovoří o „... využívání laického, nenáboženského pohledu na dění a svět...“

Někdy v této souvislosti hovoří o laické (světské, nenáboženské, necírkevní) výchově a s příbuzným významem se uvádí rovněž pojem sekulární (světský) nebo sekularizace (zesvětštění). Jazykové i věcné slovníky chápou označení laik (původně řecky = lidový,

ve francouzštině od konce 15.stol.) jako někoho, kdo není součástí kněžstva, kdo je nezávislý na náboženství (např. škola, ústava, stát), kdo je světským člověkem nebo občanem. Odtud zvláště v minulém století vznikaly odvozeniny jako laicismus, laicizovat, sekularizovat apod.

Demokratický stát současnosti tímto principem vyjadřuje svoji suverenitu (nezávislost) a každému svému občanu poskytuje rovná práva včetně náboženského vyznání či příslušnosti k církvi. Zásada laicismu vznikla v západoevropských demokraciích, které odmítají striktně až dogmaticky pojaté zásady životní morálky, kázně a celkového způsobu života.

Oba dva principy spolu v posledních několika staletích soupeřily a zápasily a jejich přezdávka neskončila. S postupujícím oslabováním i zánikem monarchií a vytvářením demokratických režimů v mnoha evropských zemích se v nich rostoucí měrou prosazuje laicizace, zesvětštění celého života.

Laicita v hnutí dětí a mládeže

Myšlenka laického pojetí výchovného procesu se promítla také do části spektra sdružování dětí a mládeže. Ukázkovým příkladem je například situace ve Francii, kde existuje například i zvláštní organizace laických skautů⁹ (Eclaireuses et Eclaireurs de France). Ta ve své činnosti neumožňuje propagovat náboženství, svým členům však ponechává svobodu vyznání. Velkou pozornost této otázce věnují francouzští Upřímní kamarádi (Frances et Farnches Camarades). Světské zaměření jejich činnosti je klíčovým a trvalým východiskem. Přitom jeho pojetí vymezují dostatečně široce: pokládají je za životní princip, snahu jednotlivce respektovat jiné lidi, spatřují v něm motor sociálního vývoje a demokratického života jak v místní skupině FFC, tak i v celé společnosti. Francasové proto odmítají: usurpování moci, sociální nebo výchovné roztržidění hlediska věku, rasy, společenské třídy či náboženství, násilí, které chtějí překonávat demokracií. Jsou proti společenskému či ekonomickému systému, který podřizuje zájem veřejný zájmům soukromým. Laickou výchovu tak chápou jako základ veřejné služby uskutečňované pro děti a mládež a spolu s nimi: proto doceňují jejich zvláštnosti a osobní samostatnost a nezávislost tak, aby se sami mladí lidé stávali budovateli vlastní svobody a celého svého života.

Takové široké pojetí nevyjadřuje především vztahy institucí (zejména státu a církvi), nýbrž mezilidské: respekt a porozumění, solidaritu a demokracii. Pomáhá odstraňovat izolaci a pasivitu člověka konzumní společnosti: vyhraňovat a vyjadřovat svoje mínění a uplatňovat občanské postoje v aktivitách, osobních vztazích i vzhledem k celé společnosti. Svým vyústěním vede k tvořivému přístupu člověka, k intenzivnímu čestnému prožívání života.

A jak je tomu v Pionýru?

Uvedená stanoviska jsou Pionýru blízká. Proto ani on (na rozdíl od Junáka či jiných sdružení) nezařazuje náboženství do svých výchovných projektů a přitom nebrání vstupu dětí různého náboženského přesvědčení. To ovšem nikterak neznamená, že nemá základní východiska, ideje a cíle, které utvářejí profil celého sdružení. Takovým širokým rámcem a prvořadou hodnotou je demokraticky pojatá výchova, zahrnující: pravdivé poznávání vývoje i současnosti světa, společnosti i člověka, rovnost a důstojnost lidí, toleranci a solidaritu, rozvoj osobnosti jednotlivce včetně jejich sociálních vztahů.

⁹ mezinárodní hnutí skautů (jehož součástí jsou i skauti/junáci v ČR) má totiž mezi základními principy právě respektování Boha, viz blíže kapitola Junák - skautské hnutí

Je tedy zřejmé, že uplatňování laického přístupu v činnosti Pionýra nelze zjednodušit na soubor několika metodických námětů či zákazů či omezení. Naopak: jde o trvalou přítomnost této zásady a její uplatňování ve veškeré činnosti. Tento postoj učí:

- myslet a jednat demokraticky, být tolerantní, přitom však umět hájit svoje zájmy a uplatňovat správné postoje;
  - poznávat předchozí vývoj i dnešek světa pravdivě, na základě vlastní úvahy a zkušenosti;
- a jakkoli jim nebrání v osobním rozhodnutí o pohledech na svět.

Obhajoba práv dětí

Náš statut se odvolává na dva základní dokumenty významné v současném právu. Jsou jimi Listina práv a svobod a Úmluva o právech dítěte. Rozsah práv, které z nich vyplývají, přesahuje rámec tohoto textu¹⁰. Připomeňme však, že za každým právem se současně skrývá i nějaká povinnost, přestože se to na první pohled nezdá. Při řeči s dětmi o Úmluvě, stojí za to tuto skutečnost připomínat. Jako příklad můžeme uvést třeba svobodu vyznání. Z ní třeba vyplývá, že každé dítě se může rozhodnout samo. Všichni určitě pochopí povinnost být tolerantní k věřícím členům, navíc si však všichni musí uvědomovat, že víry není možno užit jako prostředku k výchově – to bychom už jednu víru vybrali a omezili bychom tím výběr ostatním, zejména těm, co by chtěli zůstat bez víry (k tomu i výše v pojmu laicita).

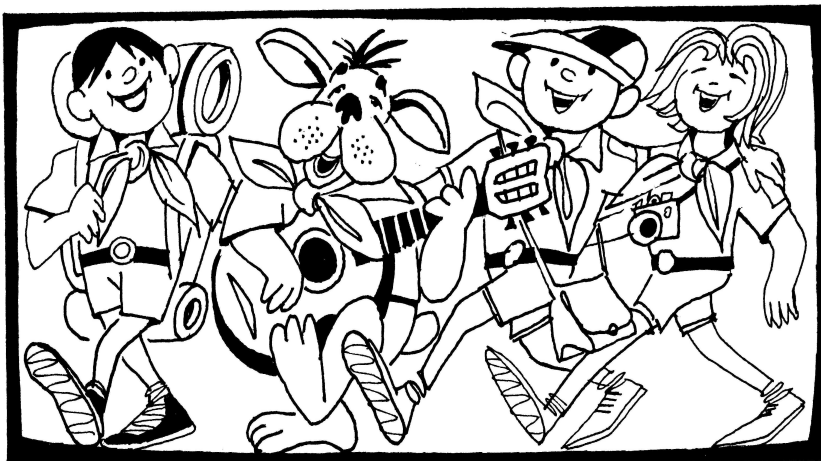
Demokracie

Demokracie, ideál, spravedlnost, volnost, zlo, zkáza. Pro každého je demokracie něčím jiným. Pojem demokracie vznikl ve starověkém Řecku ze dvou slov: démos – lid a kratos – vláda. Doslovně je to tedy lidovláda, vláda lidu. Je to forma vlády, která umožňuje každému člověku podílet se na správě a na řízení státu. Jak je tomu tedy v Ústavě ČR: lid je zdrojem a vykonavatelem státní moci a tu vykonává prostřednictvím orgánů moci zákonodárné (Parlament, který je složen z Poslanecké sněmovny a Senátu), výkonné (prezident, vláda, jednotlivá ministerstva a správní úřady) a soudní (nezávislé soudy).

Před zákonem jsme si všichni rovni, nezávisle na barvě pleti, národnosti, politické příslušnosti. Demokratický systém dovoluje existenci různých politických stran (pluralita stran), které mají rozmanité názory a cíle. Umožňuje také působení různých občanských sdružení dětí a mládeže. Demokracie má různé podoby: je prostředkem realizace práva a politiky, je zásadní ideou prolínající právním řádem, občanským životem i děním ve Pionýru. V praxi to může znamenat, že se do diskuse nad tím, co bude oddíl dělat, může zapojit kterýkoli jeho člen. Každé rozhodnutí by však mělo být takové, abychom jej byli schopni realizovat – a navíc za jeho realizaci přijmout zodpovědnost. Dále se projevuje například i při volbách v Pionýru.

Samosprávnost a způsob uspořádání a řízení ve sdružení, přiměřené zapojení dětí i dospělých - to je demokracie v praxi Pionýra. V souladu s tím vymezuje i demokratickou otevřenost svého členství: „Členem Pionýra se může stát každé dítě i dospělý občan bez rozdílu ...“

Vně sdružení Pionýr respektuje pluralitní uspořádání dětského hnutí a neusiluje v něm o nadřazené postavení.

¹⁰ Můžeme jen doporučit, aby se nimi čtenář seznámil sám, další připomenutí informace je také v kapitole 4.

IDEÁLY PIONÝRA

Pionýr, chce své členy vést k určitým morálním a mravním hodnotám. K vyjádření hodnot, které občanská sdružení vyznávají, zpravidla používají zákony. Ty zcela jednoznačně říkají, co se má a nemá dělat. Kupříkladu mluvíme pravdu, jsme kamarádští apod. Co se však stane, když se takový zákon poruší? Podle našich právních norem následuje za porušení „zákona“ trest. Je však správné děti za jakékoli porušení pravidel trestat? Motivace je potřebná, ale všichni psychologové se shodují na tom, že kladná motivace je mnohonásobně účinnější než záporná (o tom více v kap. 6.1.4.).

Pionýr své Ideály, tak byly pojmenovány zásady Pionýra, proto formuluje vstřícně, kladně. Ze strany členů by měla být viditelná snaha, se k nim co nejvíce přiblížit.

PRAVDA A POZNÁNÍ - jsou jevy běžného života - každý den člověk poznává, každický den se rozhoduje o pravdě a lži. Člen je i součástí společnosti – má v ní přátele, rodinu (PŘÁTELSTVÍ), kterým dokáže pomáhat (POMOC), i když ho to někdy stojí jisté sebezapření – někdy musí vynaložit mnoho vnitřního úsilí a zdolávání překážek (PŘEKONÁNÍ). Pionýr ví, že člověk může žít jen v souladu s přírodou, jejíž je součástí (PŘÍRODA). Má k ní úctu a pamatuje (PAMĚŤ) na ni i na historický odkaz naší minulosti.

SLOVNÍ VYJÁDŘENÍ	VĚTNÉ VYJÁDŘENÍ	VYSTIŽENÍ, MÍNĚNÍ
Poznání	„Pionýr je pracovitý, učí se.“	<ul style="list-style-type: none"> - poznej sám sebe; - objevuj krásu a dobro; - osvoj si vědění, znalosti a dovednosti;
Pravda	„Pionýr chrání pravdu a plní dané slovo.“	<ul style="list-style-type: none"> - konej a hraj čestně; - chraň pravdu a dané slovo; - buď upřímný a spravedlivý;
Přátelství	„Pionýr je přítelem všech dětí.“	<ul style="list-style-type: none"> - poznávej názory druhých a přemýšlej o nich; - chraň přátelství, dopřej sluchu druhým; - buď ohleduplný a kamarádský;
Pomoc	„Pionýr je statečný a kamarádský, pomáhá ostatním.“	<ul style="list-style-type: none"> - pomáhej nezištně a z přesvědčení; - chraň a pomáhej bezbranným a slabším; - zastaň se utlačovaných; - rozvíjej solidaritu ze strádajícími a trpícími dětmi všech kontinentů;
Překonání	„Pionýr je čestný a spravedlivý.“	<ul style="list-style-type: none"> - překonej sám sebe, své špatné vlastnosti a návyky; - nauč se ovládat sám sebe, buď tělesně zdatný; - buď statečný ve slovech i činech, překonávej překážky;
Příroda	„Pionýr chrání přírodu a život na Zemi.“	<ul style="list-style-type: none"> - objevuj krásu a tajemství přírody; - chraň přírodu a život na Zemi; - uč se žít v souladu s přírodou;
Paměť	„Pionýr má rád svou zem.“	<ul style="list-style-type: none"> - pamatuj osudů a odkazu svého národa; - chraň památky minulosti; - poznávej dějiny lidstva;

1. 2. Tradice a vazby

OBECNĚ

Tradice oddílu nemůžeme chápat jen jako řadu oblíbených akcí, které se rok co rok opakují. To by bylo příliš málo a spíš by se to stalo nudným stereotypem, který brání oddílu rozvíjet se, než skutečnou tradicí. Tradice oddílu je nutné budovat na dobré práci, na silných zážitcích a vztazích jeho členů, na hrdosti na příslušnost ke kolektivu, na úspěšném zdolávání těžkých úkolů, na vítězstvích v soutěžích, na vítězství nad nesnázemi i vlastním pohodlím. Z toho hlediska je tradice něco jako jistota, že se plánovaná činnost uskuteční, že dopadne podle představ. A takové jistoty vznikají jen u dobře pracujících kolektivů.

Nově vznikající oddíly o ně musí usilovat, musí je vytvářet. Uveďme příklad: V nově vzniklém oddílu vedoucí navrhne, že o prázdninách pojedou oddíl na týdenní výpravu. Návrh je s jásotem přijat, ale když je vše vedeno k jeho realizaci, s blížícím se datem prázdnin začíná dostávat trhliny; jeden člen oddílu prohlásí, že v uvedeném termínu pojedou na dovolenou s rodiči, několik dalších členů jede kamsi asi na tábor. Ostatní se začnou znepokojovali, zda se plánovaná výprava uskuteční a zda si raději nemají zajisti vlastní zájezd?

V oddíle, kde se prázdninová výprava stala tradicí, kde na stěně klubovny visí fotografie a reportáže z předchozích ročníků a kde účastníci hrdě ukazují svůj podpis v kronice, je vztah k vyhlášenému prázdninové výpravě zcela jiný. S pochybnostmi o jejím uskutečnění přijdou pouze ti, kteří se jí dosud nezúčastnili, nebo ještě častěji jejich rodiče. Setkají-li se však s ujištěním, že obavy jsou zbytečné a s doklady o předchozích pochodech, je vyhráno. Rodiče členů jsou tak přesvědčeni tradicemi dobré práce oddílu a již v zimě přicházejí s dotazy, jak si máme plánovat dovolenou, kdy pojedete na výpravu, tábor atd. Z tohoto zájmu je patrná nejen víra v uskutečnění výpravy, ale i v její výchovnou hodnotu, a vše ostatní před ním ustoupí do pozadí. Je to síla tradice – tradice dobré práce.

Našli bychom oddíly, které ani nevědí, jak vznikly. Existují však také oddíly, které konají slavnostní zahajovací schůzku roku nebo slaví „narozeniny oddílu“.

Smyslem tradice je: upevnit dobré výsledky práce, zafixovat je pevně do vědomí členů kolektivu a vytvořit z nich pevné odrazíště k dalšímu rozvoji.

Tradice však nemůže tvořit jeden člověk. Vlastním tvůrcem musí být aktiv oddílu, pamětníci, jejichž jednáním, ústním podáním i úctou, kterou k nim chovají, přecházejí tradice na ostatní členy.

V mnoha oddílech a pionýrských skupinách si tradice rozvíjejí systematicky. Věřte, ono listovat za mnoho let fotografiemi, diplomy, kronikami a dalšími dokumenty úspěchů oddílu či skupiny leckterého pamětníka dojde...

Pionýrské oddíly a skupiny jsou součástí většího celku – sdružení Pionýr, které má jako celek také svoje vazby. **Samostatné občanské sdružení dětí, mládeže a dospělých – „Pionýr“ – obnovilo svoji činnost v lednu 1990 a navázalo na tradici samostatné organizace Pionýr z let 1968 – 1970.** Připomeňme si proto

DĚJEPISNÉ SPOJITOSTI PIONÝRA

Souvislosti pionýrského hnutí však sahají ještě dál – do počátku dětského hnutí u nás, kdy v období 1. republiky vznikaly organizace a instituce sociální ochrany jako sdružení dospělých, později také jako organizace zahrnující mládež a postupně i děti.

Období 1918 - 1938

Šlo například o Dělnické tělovýchovné jednoty – zde bylo patrné spojení tělovýchovy s činností výchovnou a osvětovou (členové dětského věku tvořili třetinu členů), dále o Spartakovy skauty, Skauty práce, později o Spartakovy skauty práce a Mladé průkopníky. Tyto organizace vycházely ze širokého myšlenkového základu, jehož nosné pilíře byly:

- myšlenka demokraticismu, rovnosti lidí, příležitosti pro každého;
- myšlenka sociální spravedlnosti a solidarity, pomoci druhým;
- životní a pedagogický optimismus;
- pojetí dítěte jako aktivního subjektu.

Léta 1945 - 1968

Po osvobození Československa od fašismu se obnovují předválečné organizace, včetně sdružení dětí a mládeže (např. DTJ, Junák,...), ale vznikají i další. Dne 8. června 1945 byla přijata „Dohoda o společném postupu stran národního bloku pracujícího lidu měst a venkova“, jejíž součástí byla i dohoda o jednotné organizaci mládeže na základě vládního programu. V té době se také postupně utvářejí první oddíly pionýrského typu – vznikají se záměrem:

- sepětí se životem společnosti;
- vychovávat k vlastenectví, solidaritě, míru;
- vytvářet pozitivní vztah ke vzdělání a práci – zejména veřejně prospěšné;
- a částečně snahou o rozvoj některých stránek zájmové činnosti.

Služovací konference jednotné organizace dětí a mládeže rozhodla o ustanovování pionýrských oddílů ve velkém měřítku:

24. duben 1949 je chápán jako symbolický den vzniku československé organizace pionýrského typu.

V činnosti zpočátku převládají aktivity motivované výstavbou nové společnosti – především společensky prospěšná činnost (akce proti plýtvání potravinami, 1953 – první velká akce solidarity „Bagr pro Koreu“ apod.), avšak přehnaná snaha o masovost, poškolšťování a začlenění do Československého svazu mládeže – vedly brzy k formalizaci členství. Už od r. 1956 – je však přílišná vazba na školy uznávána jako chyba a v činnosti se začíná uplatňovat systém zájmových odznaků, od r. 1959 začaly být ustanovovány oddíly jisker, tj. oddíly dětí od 6 do 8 let.

Ve dnech 1. – 3. prosince 1964 se v Praze konala I. vědeckometodická konference o Pionýrské organizaci, jejímž výsledkem mimo jiné bylo ustanovení Vědeckometodické komise Ústřední rady Pionýrské organizace Československého svazu mládeže a uspořádání semináře k otázkám tvoření kolektivu. Důraz byl kladen především na:

- činnost družin;
- sdružování ve věkově různorodých oddílech;
- právo vybrat si svůj oddíl;
- skutečnou účast dítěte na činnosti – jeho aktivní spolupodíl.

Ve svém důsledku položila základy k myšlence vytvoření zcela samostatné organizace pionýrského typu. První ucelená výchovně-vzdělávací soustava „Co má umět a znát Pionýr“ (z 2. poloviny 50. let) byla od roku 1966 nahrazena výchovným systémem Pionýrské plameny a Pionýrské cesty.

Proměny (i když se ne všechny podařilo do praktického života Pionýrské organizace ČSM prosadit – V. sjezd Československého svazu mládeže postup přibrzdil) postupně probíhající od roku 1964 našly svoje uplatnění v samostatné organizaci volně spolupracující s jinými (v letech 1968 – 70).

Pionýr 1968 – 1970

Rozhodnutí o založení samostatné národní organizace Pionýr bylo přijato Národní konferencí Pionýrské organizace ve dnech 20. – 23. června 1968. Konference rovněž schválila program a stanovy organizace a navrhla slovenské národní konferenci vytvořit společnou federaci. Předsedou České rady Pionýra byl zvolen básník Oldřich Kryštofek.

Pionýr se stal samostatnou organizací¹¹ (nezávislou na organizaci mládeže) – aktivně podporoval pluralitu dětského hnutí a ve svých dokumentech odmítl přímé řízení KSČ. Pionýr prosadil snahu vytvořit dobrovolné sdružení dětí a dospělých (starších přátel) budované zdola – od oddílů – přes skupiny, okresy až po organizace v obou národních republikách a stal se organizací samosprávného charakteru s podílem dětských i dospělých členů na rozhodování, mající obhajovat zájmy a potřeby dětí. Jako základní platformu přijal dokument Organizace spojených národů z roku 1958 „Deklarace práv dítěte“. V obsahu činnosti zdůrazňoval zásadu všestrannosti, odmítl formální ideově výchovnou činnost. Důraz kladl na rozvoj zájmových oddílů, možnost zakládat PS mimo školu. Pionýr vymezil také vztahy k ostatním společenským organizacím a institucím. V srpnu 1968 protestoval proti vstupu vojsk a stal se iniciátorem aktivit dalších organizací dětí a mládeže nazvaných „Služba vlasti“.

Roky 1970 - 1989

Pionýr ve svých samostatných aktivitách pokračoval i v r. 1970, kdy bylo 28. srpna 1970 (na základě usnesení SODM¹²) rozhodnuto tehdejší Českou radou Pionýra ukončit ke dni 15. září 1970 činnost. Toto usnesení České rady Pionýra vycházelo z rozhodnutí jiných politických orgánů a ČRP tak učinila podobně jako desítky dalších samostatných organizací sdružených v SODM. Zároveň bylo vedoucím doporučeno spolupodílet se na vytváření nové jednotné dětské organizace (podobně jako v jiných sdruženích dětí a mládeže).

I přes nesporný normalizační charakter se podařilo do nově vzniklé jednotné organizace prosadit řadu pozitivních rysů z let 1968 – 70, které se v činnosti udržely:

- stabilizovaný systém výchovy s ohledem na věkové zvláštnosti dětí s výrazným zastoupením zájmové činnosti;
- široké spektrum zájmových aktivit (moderně pojatá přírodovědná činnost, včetně ekologie, sport, turistika, umělecká tvořivost, technika) včetně soustavy soutěží;
- rozsáhlá společensky prospěšná činnost i úspěšné aktivity na mezinárodním poli;
- velký význam letní činnosti – příprava různých typů letních táborů;
- princip aktivního podílu dětí na řízení organizace (pokud nebyl zformalizován);
- činnost pionýrských skupin v místě bydliště;
- soustava přípravy vedoucích.

Celkově však Pionýrská organizace Socialistického svazu mládeže opakovala některé chyby z 50. a 60. let, např. značný důraz na spolupráci se školou, neumožnění členství dospělých, kteří v organizaci pracují, a snaha o masové zapojení dětí do činnosti – a to i bez kvalifikovaného vedoucího, formální masové akce a různé oslavy, které dětem nic neříkaly...

Údobí 1989 - 1993

Společenské změny probíhající od listopadu 1989 se nevyhnuly ani pionýrskému hnutí. Reakce představitelů PO SSM i SSM byla zprvu poněkud nerozhodná, ale tlak vytvořený nižšími organizačními články urychlil svolání nejvyšších orgánů k jednání. Mimořádná celostátní konference pionýrských pracovníků proběhla v Brně 20. ledna 1990 a zde byly přijaty zásadní programové a i organizační proměny organizace směřující k vytvoření samostatné organizace.

¹¹ podrobněji je toto téma zpracováno v publikaci „Pionýr 68-70“

¹² Sdružení organizací dětí a mládeže

Mimořádný sjezd Socialistického svazu mládeže se konal ve dnech 27. a 28. ledna 1990 v Praze a potvrdil svým usnesením osamostatnění dětské organizace.

Dne 9. března 1990 vydalo Federální ministerstvo vnitra jako orgán státní správy rozhodnutí, ve kterém schválilo organizační řád dobrovolné organizace Pionýr s působností na celém území České republiky pod č.j. OV-187/P-90 .

Během prvního pololetí 1990 docházelo k rozhodování pionýrských kolektivů zda budou pokračovat v pionýrské práci či přejdou do některého z nově vznikajících či obnovovaných sdružení. Základní proces obrody - tedy vytvoření funkční organizační struktury od pionýrských oddílů, skupin přes orgány okresů až po republiku - byl završen 5. května 1990 ustavením nové České rady Pionýra. Následující den byla konstituována i Federální rada Pionýra, a tak bylo nahrazeno přechodné vedení obnovené samostatné organizace zvolené v lednu 1990.

Proces proměn však dále probíhal. V České republice vyvrcholil v lednu 1991 na jednání I. republikové konference Pionýra v ČR, která nahradila prozatímní dokumenty z r. 1990 novými - po obsáhlé diskusi byl přijat nový Program Pionýra a Statut Pionýra i další materiály. S jejich vyhlášením se vyčkalo po celostátním jednání. Definitivní utváření obnovené samostatné organizace bylo završeno v dubnu 1991 celostátní konferencí Pionýra a přijetím nového celostátně platného základního dokumentu, který vycházel z dokumentů republikových organizací.

Přes udržení federálního charakteru Pionýra-Pioniera a velmi dobrou spolupráci byl další vývoj v obou republikách odlišný, což bylo dáno povahou organizací v Čechách a na Moravě a na Slovensku, který nebyl totožný¹³. Následné státoprávní proměny Československa přinesly i přeměnu v Pionýru-Pionieri, a tak od 1. ledna 1993 existuje v České republice zcela samostatné sdružení Pionýr.

KOLEM NENÍ VZDUCHOPRÁZDNO

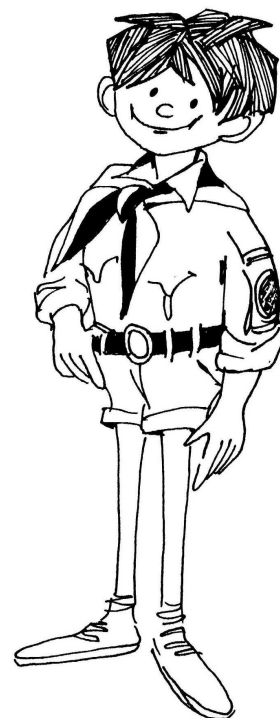
Pionýr není jediným sdružením dětí a mládeže, naopak je součástí nesmírně širokého odvětví občanské společnosti, kterému se pro jeho charakter - odlišný od podnikatelské sféry - říká sektor neziskový. Tvoří jej nadace, veřejně prospěšné společnosti, charitativní instituce ... Mezi nimi jsou sdružení dětí a mládeže a sdružení pracující s dětmi a mládeží. Nemáme dostatečný prostor pro podrobnější rozbor, a tak připojujeme dvě obšírnější informace o sdruženích, které mají s Pionýrem jistou výjimečnou spojitost.

Česká rada dětí a mládeže

Informace

Co to vlastně znamená ČRDM? Tato jazyk lámající zkratka je spojení počátečních písmen názvu seskupení původně osmi, nyní¹⁴ osmdesátipětí sdružení - „Česká rada dětí a mládeže“.

Kdybychom žádali oficiální verzi výkladu poslání ČRDM, mohlo by se uvést, že podporuje - v duchu Úmluvy o právech dítěte - oprávněné zájmy dětí a mládeže ve snaze napomáhat všestrannému rozvoji mladých lidí po stránce duchovní, duševní, tělesné a sociální, dále podporuje činnost svých členů, zejména snahu o vytváření právních, hospodářských,

¹³ Na Slovensku byly daleko užší vazby mezi školou a PO SSM

¹⁴ aktuální stav z června 2004

společenských a kulturních podmínek vhodných pro jejich činnost. ČRDM zastupuje své členy vůči domácím i zahraničním orgánům, organizacím a institucím. Jenže jako každá věc má vedle vznešených definic i zcela praktický obraz svého účelu: tím velmi známým je například uzavření a průběžná péče o úrazové pojištění, odpovědností či cestovní pojistky, ale také zastupování dětí a mládeže v nadnárodních institucích a mnoho dalších skutečně reálných záležitostí.

ČRDM byla založena jako důsledek poznání, že žádné z dosud existujících uskupení nevyřešilo řadu palčivých otázek, které se týkají prakticky všech sdružení, která se věnují dětem a mladým lidem. Ty nejdůležitější z nich jsou:

- účinný vliv na celkovou společenskou atmosféru, která by aktivity zaměřené k výchově a rozvoji dětí vítala a patřičně podporovala;
- skutečný vliv na tvorbu legislativy, která se týká dětí, mládeže a celkově výchovy;
- taková pravidla financování dětských a mládežnických sdružení, která by respektovala jejich potřeby;
- reprezentace dětských a mládežnických organizací ČR v zahraničí.

Nepřehlédnutelnou příčinou byla přitom i skutečnost, že žádné z předcházejících uskupení nebylo chápáno jako reprezentativní a kompetentní. To přimělo nejdříve pět, později sedm sdružení k několika společným krokům, z nichž později vyplynul vznik ČRDM.

Jak již bylo řečeno, ČRDM založilo osm samostatných sdružení dětí a mládeže:

- Asociace křesťanských sdružení mládeže
- Asociace turistických oddílů mládeže
- Česká tábornická unie
- Folklorní sdružení ČR
- Junák – svaz skautů a skautek ČR
- NICEM – Národní informační centrum mládeže ČR (dnes již s ČRDM sloučené)
- Pionýr
- YMCA v ČR – křesťanské sdružení mladých lidí

Představitelé těchto sdružení se po obsáhlých jednáních dohodli a 7. července 1998 stvrdili vznik ČRDM.

Během prvního řádného roku své existence, roku 1999, stihla ČRDM zorganizovat mnoho vydařených akcí. Nejznámější a nejspíš i nejdůležitější z nich byla Bambiriáda '99, kde se podařilo novou formou představit problematiku volného času dětí, respektive podílu občanských sdružení dětí a mládeže a státních či obecních institucí DDM či SVČ na jejím řešení. První ročník této akce se uskutečnil pouze v Praze, ale další ročníky se rozšířily do dalších míst v celé ČR.

Tím však práce ČRDM neskončila. ČRDM usiluje o to, aby se stala oficiálním reprezentantem české organizované mládeže a jejích sdružení i na mezinárodním fóru. Jedním z cílů ČRDM na této cestě je získání nezprostředkovaného členství v Evropském fóru mládeže a aktivní podíl na jeho činnosti, včetně realizace jeho projektů v České republice. ČRDM chce touto cestou přispívat k zapojování České republiky do Evropské unie.

Stejně tak ČRDM hodlá být hlavním partnerem ostatních národních rad mládeže a realizátorem dvoustranných a vícestranných projektů za Českou republiku, zajišťovat odpovídající informační servis směrem ven a dovnitř České republiky o aktivitách mládeže a pro mládež, informovat o problémech, které se v ČR i na evropské úrovni oblastí dětí a mládeže týkají, a podílet se na jejich řešení.

Možnosti

Za účelem koordinace postupu členských sdružení ČRDM vzhledem k výše uvedeným cílům fungují různé pracovní skupiny, řízené zpravidla členy představenstva ČRDM. Přístup do ní je otevřen zástupcům každého sdružení.

ČRDM, jako jiné partnerské rady mládeže v zahraničí, má stanovena poměrně přísná věková omezení pro své reprezentanty. To současně vytváří prostor pro možnost zapojení do stavby orgánů ČRDM i pro možné zahraniční uplatnění - jsou preferováni zástupci sdružení do 26 roků, pro vyšší funkce nejvýše do 35 roků.

Pro zájemce o zastupování Pionýra nabídne více informací adresa www.crdm.cz a nejvíce se lze dozvědět na ústředí.

Junák - skautské hnutí

Hned v úvodu je potřebné rozptýlit falešnou představu, že existují dvě organizace - často to lidé říkají: vedle Junáků jsou ještě i skauti. Jde o omyl vyplývající z českého pojmenování skautského hnutí, kterému jeho zakladatelé u nás dali do vínku český pojem JUNÁK.

Je dobré vědět, že i u nás má svoji organizaci hnutí označované za největší na světě (uvádí asi 250 milionů členů). V České republice je Junák - svaz skautů a skautek ČR největším sdružením dětí a mládeže, vedle tohoto uskupení existují ještě další skautské organizace, které se z původně jednotného sdružení oddělily, část skautů pracuje ještě i pod hlavičkou dalšího sdružení YMCA ČR (což je Křesťanské sdružení mladých lidí ČR), jehož součástí je tzv. YMCA Skaut.

V minulosti byly vztahy mezi Pionýrem a Junákem zvláštní, po r. 1990 se objevila značná část nevraživosti plynoucí z přesvědčení některých lidí, že Pionýr (či Pionýrská organizace) v minulosti skautské hnutí zničila. Postupně se je však více či méně úspěšně daří překonávat. Ještě připojíme krátkou zmínku o programových pilířích skautingu, neboť právě programové rozdíly vymezují různé organizace.

Ze skautského zákona vyplývají zásady, které musí dobrovolně přijmout jako svůj životní styl každý člen a musí je zachovávat.

Na prvním místě je princip duchovní: „Povinnost vůči Bohu.“¹⁵ Tato povinnost se vztahuje rovnocenně ke všem výrazům duchovního rozměru člověka, jeho pojmu života a jeho potřebě absolutního a vyššího myšlení. Skauti přijímají tento rozměr, lhotejno jestli jde o křesťany, muslimy či budhisty, a nalézají ve skautském hnutí prostředky pro uchování své víry a vyjadřování přesvědčení a pokračují v hledání duchovních hodnot¹⁶.

Druhá zásada má rozměr sociální: „Povinnost vůči bližnímu.“, který je výrazem všestranné soudržnosti. Za tímto principem se skrývá povinnost služby ostatním konkrétními skutky.

Třetí východisko je osobní: „Povinnost vůči sobě samému.“ Je to zodpovědnost za vlastní růst Každý jednotlivec má být strůjcem svého rozvoje, je jen na něm, aby se choval zodpovědně a realizoval svůj potenciál.

Skautské hnutí také využívá hru, táboří, přírodu chápe jako ideální místo k provozování skautských činností, děti pracují v družinách a oddílech, kde jsou ovšem přísně rozděleni podle pohlaví - na samostatné oddíly dívčí a chlapecké. Skautská symbolika je tradiční - lilie, důsledně využívají kroj.

Jen charakteristika skautingu, který vznikl ve Velké Británii (uvádí se v létě) v r. 1907, by potřebovala mnohonásobný prostor, přitom vedle nás působí ještě mnoho dalších sdružení - místních, regionálních či celostátních, s nimiž je možné se dále seznamovat a spolupracovat v zájmu dětí.

Vedle neziskových organizací působí ve volnočasové pedagogice i jiné instituce - Domy dětí a mládeže (neboli střediska volného času), což jsou obcemi nebo státem zřizovaná zařízení obohacující nabídku využití volného času.

¹⁵ srovnej se zásadou LAICITY z Programu Pionýra

¹⁶ Junák - svaz skautů a skautek ČR si na mezinárodní organizaci prosadil jistou výjimku - doložka u skautského slibu: "K tomu nám dopomáhej Bůh." není povinná

Má-li být výčet spojitostí úplný musíme ještě připomenout vazby mezinárodní. Jde o členství Pionýra v mezinárodním společenství IFM-SEI, stejně jako dvojstranné kontakty s obdobnými organizacemi v zahraničí: ve Francii (Frances et Farnches Camarades), Velké Británii (Wodcraft Folk), Rakousku (Rote Falken), Polsku (Zwiazek Harcerstwa Polskiego) a dalších zemích. Podrobnosti můžeš získat opět na webu www.pionyr.cz či přímo dotazem na ústředí.

1.3. Pionýrská činnost

VŠEOBECNĚ

Úvodem základní krédo: **Pravidelná a rozmanitá činnost pionýrského kolektivu je hlavním prostředkem realizace Programu Pionýra.** Přitom charakteristika pionýrské činnosti je velmi obsáhlá, proto se jí dotkneme zde, ale ještě v řadě dalších kapitol.

Za *pionýrskou činnost* považujeme hlavně tu činnost, kterou dítě pravidelně provádí ve svém pionýrském kolektivu (oddílu, družině, klubu) z vlastního zájmu a přesvědčení, které projevilo již tím, že se do Pionýra přihlásilo, vybralo si kolektiv, kde může přiměřeně uplatnit vlastní aktivitu, a práce jde podle určitého plánu kolektivu, na jehož tvorbě mělo možnost samo se podílet, v prostředí, které si samo vybralo.

Pionýrské aktivity se utvářejí jinak než formy činnosti dítěte v jakémkoliv jiném prostředí. Ve škole se děti musí především učit, dodržovat školní řád, být ukázněné a poslušné. Školu ani třídu, a mnohdy ani lavici, v níž sedí, si dítě nevybírání, nemá a nemůže mít právo rozhodnout se, zda bude do školy chodit nebo ne. Na druhé straně sportovní nebo technický kroužek či kulturní soubor si dítě vybírá pouze na základě určitého užšího zájmu a své představy o tom, že zde tento zájem rozvine, např. si zdokonalí své sportovní výkony, bude veřejně vystupovat a předvádět své umění. Výchovná stránka v zájmových kroužcích bývá často až na druhém místě.

Za základní činnosti považujeme hru a soutěž. Mezi další způsoby můžeme uvést výpravy či výlety, tábory, sportovní utkání, setkání či shromáždění, veřejně prospěšnou práci, besedy, návštěvy kulturních podniků, výstav atd. Mnohé z nich se prolínají, souvisejí spolu či na sebe navazují. Platí pouze tato vymezení - musí:

- brát ohled na věk a vyspělost dětí (neboli vycházet z individuálních a věkových zvláštností dětí, více v kap. 6.1.2.);
- odpovídat zásadám a Ideálům Pionýra.

O HŘE JAKO PROSTŘEDKU...

Děti si samozřejmě hrají i nezávisle na existenci pionýrských oddílů či klubů. Děti si hry připravují samy dle svých organizačních schopností, byť asi nejsou tak rozmanité ani složité. Nicméně přinášejí dětem alespoň z části srovnatelné pocity jako při oddílové činnosti. Ale nemusí být bezpečné - cílem dětí přitom není vyhledávat nebezpečí, ale přirozená zvědavost. Okolní svět vnímají jako velký dům hraček, aniž by dokázaly odhadnout vývoj a nebezpečí situace, které si někdy i velmi pečlivě připravují.

Cílevědomým využíváním her v pionýrské činnosti učíme děti novým znalostem, rozvíjíme dovednosti, vedeme je k poctivosti, ukázněnosti, smyslu pro kamarádství, ohleduplnosti k mladším. Hry odnaučují sobectví a rozvíjejí fyzickou zdatnost. Aby hry mohly splnit toto zadání - musí:

- být zajímavé;
- zaměstnávat všechny členy kolektivu;
- splnit nezbytné požadavky na pohyb a myšlení pionýrů;
- umožnit smysluplnou účast a vítězství;
- být přiměřené věku dětí a jejich schopnostem;
- jich být přiměřeně a jejich délka musí být taková, aby udržela hráče v napětí.

To, co dětem můžeme v pionýrské činnosti nabídnout, není jen „pouhá“ hra. Aby ji děti mohly hodnotit jako přínos, musí být lépe připravena, než dokáží samy, musí jim poskytnout pocit většího bezpečí - především sociálního (tj. že nebudou v očích kolektivu zesměšněny apod.). Pokud instruktor připravuje aktivitu s jistým cílem a záměrem, pak hra přispívá značně k aktivizaci dítěte v pionýrské práci (a tím také k výchově), jestliže:

- vychází z výchovného cíle pionýrské schůzky a tvoří-li součást činnosti oddílu;
- jsou-li do ní zapojeni všichni děti a projevují-li o ni aktivní zájem;
- uplatňuje-li se při jejím výběru zřetel na vztah dětského kolektivu k dané skupině her;
- reaguje-li na problémy dětí a pomáhá-li jim je řešit;
- dává-li dětem možnost v jejím průběhu vyjádřit se k různým problémům;
- zapojuje-li se dětský aktiv do výběru, přípravy hry a ovlivňuje-li svými postoji chování ostatních pionýrů;
- provede-li organizátor hry (vždy to nemusí být instruktor) po hře její vyhodnocení.

Ve hře se děti projevují bezprostředně, impulzivně nekontrolují své chování a jednání jako v běžném životě, a proto hra umožňuje vedoucímu získat cenné poznatky o charakteru dítěte, jeho chování a vlastnostech. Ve hře každý chlapec i dívka snadněji pochopí, jak jsou vlastnosti jako vytrvalost, určité sebezapření a spolupráce s ostatními potřebné pro člověka. Dokáží je pak snáze uplatňovat i v životě, což může být jedna z cest, jak se stát čestným, odvážným i rozvážným, rychlým i vytrvalým, a tím i ctěným a uznávaným mezi ostatními. Prostřednictvím hry dokážeme u dětí rozvíjet jejich vůli, charakter, kázeň, smysl pro spravedlnost a schopnost utvářet dobré vztahy a smysl pro kolektiv.

Z toho všeho je patrné, že hra je podstatou a základním prostředkem úspěšné činnosti - pro shrnutí či vystižení funkce hry použijeme citaci J. A. Komenského, který v knize Informatorium školy mateřské vystihl **smysl her jako přípravy na budoucí činný život dospělého člověka.**

NĚKOLIK PRAKTICKÝCH POSTŘEHŮ

Her je opravdu nepřeberné množství, narůstá i počet pionýrských oddílů, které svoji činnost dlouhodobě motivují určitým způsobem a průběžně vyhodnocují pionýrskou práci jednotlivců nebo pionýrských kolektivů (družin). Tyto činnosti jsou označovány jako dlouhodobé oddílové hry nebo mají charakter dlouhodobých soutěží o nejlepšího pionýra (nejlepší družinu).

V průběhu působení v Pionýru získáte velkou zásobu her. Zprvu si je každý zapisuje do sešitu - a poznamenává si k nim, jak se líbily, pro koho jsou vhodné a podobně. Časem se ukáže, že zápisník nepostačí a zůstane jako vzpomínka na začátky ... nebo jako nejošoupanější součást věcí pravidelně balených do tašky či batohu, protože bude už skoro i maskotem. Zkušenost ukazuje, že výhodnější je vytvořit si kartotéku. Nejosvědčenější jsou kartičky pohlednicového formátu uložené v krabici. Na kartičky napíšete vždy jen jednu hru -

pro lepší vyhledávání. I zde (jako u zápisníku) se osvědčilo rozdělení her podle druhů (například podle prostředí, kde se hry hrají). Mezi tenké lístky umístíme větší čtvrtku s nadpisem sekce (např. Hry v přírodě). Na lístku by neměly chybět důležité údaje o hře (pro kolik hráčů a jakou věkovou kategorii je určena, seznam pomůcek). Pomůže vám to ihned zjistit základní data o hře. Na závěr si zaznamenejte zkušenosti s touto hrou. Předností kartotéky je celistvost a přehlednost. Krabice s lístky zůstává v klubovně nebo doma, tím pádem se nemusíte o svůj poklad bát. Na určité akce (tábor) si pouze vezmete odpovídající část a po návratu ji zařadíte na své místo. (více o Hře ještě v kapitole 6.2.2. a podstatné části kapitoly 7.)

Přesto si leckdo pomyslí: slova, slova, slova - to je všechno teorie. Děti si rády hrají, soutěží - ale přece jenom ne vždy a v čemkoli. Připravíme-li na schůzku soutěž v přiřívání knoflíků, a venku je pěkný slunný den, část dětí jistě prohlásí, že chce jít ven hrát ringo. Nám nezbude než buďto donutit všechny přiřívat knoflíky, nebo bez ohledu na plán a přípravu vzít ringo kroužky, síť a vyrazit na hřiště. Možná někoho následujícím konstatováním vyděsíme, ale říci se to musí: obojí je chyba! V prvním případě - zvláště

bude-li časté - děti brzy odejdou, a zdůvodní to tím, že je pořád někdo do něčeho nutí... Druhý případ v nich posílí přesvědčení, že si nakonec stejně mohou dělat, co chtějí... což se sice trochu pravda, protože se mají co nejvíce spolupodílet na přípravě plánu činnosti i samotných aktivitách, ale prosazovat si za každou cenu svou není dobré.

Receptem na podobné bludné kruhy je jenom pestrá činnost a nástroje popsané ještě v jiných kapitolách. Rozmanitost v nabídce aktivit a jejím podání - nabídneme-li dětem terénní hru, po chvíli přestává být Filip Filipem, Zuzana Zuzanou a Luboš Lubošem, ale stává se tím, nač si hraje - kryje se, plíží, má strach z dopadení a radost z vítězství a přitom jde o hru, která má stejný princip jako známá „Na babu“ - jde o honičku za někým.

Dítě touží prožívat dobrodružství, sní o řadě věcí - hraje si na kdyby: kdyby byl sportovcem jel by na olympiádu, kdyby byl cestovatelem objevil by novou pevninu... Rozdíly mezi dějem skutečným a předváděným se dětském myšlení smazávají¹⁷ - jistě znáte příklad, kdy děti (zejména malé a menší) se v divadle přímo zapojují do hry, z diváků se stávají přímými účastníky - pokřikují na hrdiny, upozorňují je na nebezpečí a podobně. Prostředí, masky, převleky a nádherná a nekonečná dětská fantazie stírají všechny rozumové úvahy - dítě chce samo vstoupit do děje jako jeho součást, jako hrdina, být divákem mu nestačí.

To vše jsou věci, které se v pionýrské činnosti promítají.

MEZINÁRODNÍ ČINNOST

Součástí činnosti, která ovšem pro svoji jistou neobvyklost bývá často vnímána jako cosi výjimečného až nedostupného, jsou mezinárodní aktivity.

Podobně jako oddílová schůzka či výprava na zajímavé turistické místo, nebo třeba účast ve sportovní či kulturní soutěži, je jednou z forem činnosti Pionýra i mezinárodní působení. Ovšem na rozdíl od obvyklé zahraniční turistiky, při které třeba s oddílem navštívíte příhraniční zajímavosti (Slovenska, Polska, a podobně), je pod pojmem mezinárodní činnosti chápáno vzájemné setkání s dětmi a mládeží z ciziny.

¹⁷ což s sebou nese i důrazné upozornění na příliš naturalistické přístupy(!) a jejich nebezpečí, uvěří-li jim dítě, začne se děsit a prožitek krásný se změní na hrůzný...

Akce, která se na první pohled neliší od tradiční rodinné turistiky, se tak stane příležitostí, jak na vlastní kůži poznat životní styl v jiné zemi. Společné prožitky s vašimi kamarády (českými i zahraničními) významně pomáhají překonat prvotní ostych i jazykovou bariéru. Při společných aktivitách mají děti příležitost ověřit si vlastní komunikační dovednosti, samostatnost, orientaci v cizím prostředí i svoji přátelskost a toleranci.

Při návštěvě v jiné organizace mají děti možnost vyzkoušet si i celou řadu odlišných činností, ke kterým u nás třeba nemáme podmínky. V porovnání s rodinnou rekreací jsou účastníci donuceni opustit klima rodinného prostředí a přijmout způsob života svého okolí, což jim dává možnost získání cenných informací při hledání vlastního životního stylu (zejména je-li část mezinárodní výměny připravena jako pobyt v zahraniční rodině).

Zahraníční kontakty i první zkušenosti je možné získat prostřednictvím našich či zahraničních seminářů (Mezinárodní dílna vedoucích apod.). Bližší informace o nich můžete získat třeba prostřednictvím našich vnitřních internetových stránek www.pionyr.com/servis.

ČINNOST A KOLEKTIV

Činnost je také základní podmínkou vytvoření dobrého kolektivu. Jenom oddíl, kde se stále něco děje, má předpoklady, aby se stal pospolitostí v tom smyslu slova, aby se v ní lidé cítili dobře, nalézali pocit uplatnění a sounáležitosti. Nečinnost, nuda zhoršuje i vztahy mezi lidmi. Lze namítnout, že jsou oddíly, kde se stále „něco děje“, a přece se o nich nedá říci, že jsou dobrým kolektivem. To je pravda: není dění jako dění! (Tím se dostáváme zpět k tomu, že nabídka, *pionýrská činnost* nemůže být leccaká.)

Stejně tak je zřejmé, že není oddíl jako oddíl - proto si uveďme, že jsou rozmanité stejně jako nabídka činnosti.

Oddíly můžeme členit podle:

- věku:
  - oddíly nejmladších
  - oddíly mladších pionýrů
  - oddíly starších pionýrů
  - oddíly věkově smíšené, tzv. prostupné
  - oddíly instruktorské
- zájmů:
  - oddíly všestranné
  - oddíly zájmové (kde v činnosti převažuje některá ze zájmových činností: turistické, sportovní, branné, přírodovědné, vodácké,...)
- pohlaví:
  - oddíly smíšené
  - oddíly chlapecké
  - oddíly dívčí.

Jak přehled ukazuje, typů oddílů je mnoho. Nejčastěji se vyskytují oddíly věkově prostupné, vyvíjející všestrannou činnost a smíšené.

ZÁVĚR

Pionýrská činnost spojuje přirozené dětské zájmy (mít dobré kamarády, zažít legraci a dobrodružství, poznat neznámé věci, cizí místa, hrát si a soutěžit) s obecnými potřebami (umění pohybovat se v kolektivu, organizovat, spolupracovat) a s rozvíjením dětského talentu a schopností (odborná specializace v oddílech, rozvíjejí zájmů o přírodu, kulturu, techniku a podobně).

Rozmanité formy pionýrské práce proto musí být provázány s přáními a zájmy dětí a s potřebami společenskými, musíme se snažit, aby toto spojení bylo přirozené, pochopitelné, pevné a neformální.